UNIVERSAL LIBRARY
OU_204738
UNIVERSAL LIBRARY

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. T81.6 G125 Accession No. GT. 285

Author వేంకటరమణరాయలు. గాదిరాజు

Title సౌమిత్రి

This book should be returned on or before the date last marked below.

సంధ్యా

'సౌమిత్రి'

గాడిరాజు
వేంకటరమణయ్య
ఎం. ఏ.

ప్రథమ ప్రచురణము. జనవరి 1946.

PRINTED AT
THE B. N. K. PRESS
G.T., MADRAS

సర్వస్వామ్యసంకలితము.

వెల: ఒక రూపాయి.

తొలిమాట

నే నిటీవల రాయవెల్లూరుకు దక్షిణభారత వయోజన విద్యా సమ్మేళనము సందర్భమున వెళ్ళితిని. శ్రీ గాదిరాజు వేంకటరమణయ్య ఎం. ఏ. గా రచట నన్ను కలిసికొనిరి. వ్యక్తిగతంగా తమ నేమాత్రము నెరుంగని నేను, ఏనాడో తాము వ్రాసిన భోజుడను చిరుకావ్యమును హిందూపత్రికలో విమర్శింప తమకేదో యుపకార మైనదనియు, తాము వ్రాసిన యీ సంధ్యాసౌమిత్రికి నాచేత తొలినుడి వ్రాయించుకొనుటకు వేచియుంటిమనియు వాత్సల్యమున తెలిపినారు. [illegible]

Published by :—
C. SUBBIAH CHETTY
No., 62, BIG ST., TRIPLICANE, MADRAS
P. I. C. No. Ms. 121

త్యాగమె భోగమై తనరు
దాశరథి శుపదార్చమాత్ర సం
భాగుడు లక్ష్మణుండు”

ఇది శ్రీ గాదిరాజు వేంకటరమణయ్యగారు తీర్చదలచిన లక్ష్మణుని శీలము. ధాత్రీమహాదేవిచేతనూ, వసిష్ఠుపత్నిచేతనూ, మునులచేతనూ, వీరు, ఈశీలవర్ణనము చేయించినారు. ధాత్రీమహాదేవియు వసిష్ఠపత్నియు స్త్రీలు గాన వారిచేత వక్రోక్తులు పల్కించినారు. దుఃఖమున వివేచన యుండ దనుట నిరూపించుటకోయన జనకునీ శ్రీరామునీ తూలనాడించినారు.

శ్రీరాము డవతారము చాలించి శ్రీ కృష్ణావతారమగు సంధిలో లక్ష్మణుడు కడపటి కఠోరపరీక్షకు పాలగుట ఈ కథకు బీజము. అదియే లక్ష్మణునకును కడపటికాలము.

"విష్ణుసేవచేసి విశ్వమే త్యజియించె
భౌతికమ్ము మరచి బ్రహ్మ మెరిగె
రామగాథ నడపె రామానుజుండౌర
సహనమొండె యాత్మశక్తిగాగ."

సహనమొండె యనుటకంటె, శాంతియొండె యనిన నేటి మహోత్తేజకర యుగసూచనముకూడ నయియుండునేమో. ఎట్లయినను నాడు సంధయే. నేడును సంధియే. తననేమెంచక రామగాథ నడిపెడు రామానుజుడు నాడవసరమైనట్లె రామరాజ్యసాధనచేయుటకై తమ మేలెంచక రామరాజ్యగాథ నడపెడు రామానుజులు నేడును కావలసి యున్నారు. కాబట్టి "సంధ్యాసౌమిత్రి" సమయానుకూలము.

శ్రీ వేంకటరమణయ్యగారికి చక్కని ధారాశుద్ధి కలదు. వీరీగాథ నింకనూ సరళముగా జానుతెనుంగున గానయోగ్యమగు దేశిరచనలో వెలయించిన చాల మేలగునని నా నమ్మకము.

మదరాసు
17-3-1946.

గాడిచెర్ల హరిసర్వోత్తమరావు

స్తుతి

॥ ఎంతున్ సకలాంధ్ర కళా
కాంతున్ మమగురు పదాగ్రగణ్యుం గవితా
కాంతున్ బింగళి లక్ష్మీ
కాంతున్ బహుశేప్సితార్థ కల్పక శ్రేణిన్.

కృతి

॥ రాజులు లేరు నీకు మధు
రప్రియ భాషల నాలకించి నీ
తేజము చూచి, కాన్కలిడ,
దివ్యకళా పరిపూర్ణవంచు నీ
రాజనముల్ దలిర్పఁ గృతి
రాజ్ఞి! ప్రదోషమె పెండ్లి కామి? నీ
మోజులు తీరవా, వయసు
బోయిన కన్యలు కారె యెల్లరున్!

నమస్క్రియ

॥ శ్రీ లక్ష్మీప్రియభావ నర్తక శుభ
క్రీడా విలాసుండు వి
ద్యాలంకారుఁడు గాధ నిలగఁగా హృ
ద్యాకారి మహాపుండు మి
థ్యాలోకాయతన ప్రశస్యకుఁడు వి
ద్యా, వేత్తృ, వేద్యుండు లీ
లాకల్పుఁడనంతుఁడొండె మము పా
లింపంగ నర్థించెదన్ !

సంధ్యా

సావిత్రి

అపుడది భానువారమట
నస్తగిరింబడుచుండె సూర్యుఁడా
తపము నశించి చల్లవడె
ధారణికన్నులు గాహుకాల మం
చపుడపుడే మునీశులు ఘ
నాధ్వరసూక్తులనాపి సంధ్యలన్
జపతపముల్ పొనర్చిరి ప్ర
శాంతముగా సవితృప్రవృద్ధికై !

౨

1 తల పంకించెను ధాత్రి పుత్రియగు సీ
తా దేవి కష్టమ్ములం
దలఁచెన్, సూర్యకులమ్ము వారి దయయుం
దాక్షిణ్యమున్ వేయినో
ళులఁ జేర్కొంచు శపింపఁగాఁ దొడఁగెఁ ద్రై
లోక్యప్రభున్ రాముని
దలఁచెన్ శత్రుఁడఁటంచు భార్యహితల
త్రోల్ గాలి మోడల్ గదా!

3

1 ఇనవంశోత్తముఁడంట రాముఁడెవఁడో
యిక్ష్వాకు సత్కీర్తికిన్
ఘనతన్ దెచ్చిన దైవమౌనఁట తనిం
గాంక్షించి పూజించి నా
జనయిత్రిం దను ధారవోసె నృపుఁడై
సన్న్యాసి వేషమ్మునన్
జనకుండింతలు సేర్చునే యనుచు నా
సాధ్వీలలామంబనున్.

౮

॥ అడవుల కేగునాఁడు వల
దంచు సుతుం గయికోవు పోయెఁబో
దడుపుల వచ్చితల్లి దయ
దప్పని శాటున కప్పగింపఁగా
నడుగవు పుణ్యసాధ్వినటు
లగ్ని పరీక్షలఁ బెట్టనోర్చితో
జడమతి, నీవు తండ్రివటె,
జానకికిం జనకుండ వీవటే!

౯

॥ కొడుకులఁ గన్న తండ్రి యడు
గో రఘురాములఁ గన్న తండ్రి నీ
వడువున బిడ్డఁగోలుపడి
వంకర టింకర తాత్త్వికోక్తులన్
నుడువఁడు; వియ్యమందితివి
నూవులు బియ్యముఁగూడునట్లహో
కడుపునఁ గన్న దోషమది
కల్గునె బిడ్డలు లేని వారికిన్!

౬

॥ చేలో దక్కిక సద్దమై దొరకె నీ
సీతా మహాలక్ష్మి యిం
కేలా ? చెట్టునఁ గోసినట్టి ఫల మ
య్యేన్ నీకు మూనాళ్ళలో
బాలన్ రాముని కంటఁగట్టితివి నీ
భారంబు శాంతింపఁగాఁ
జాలుంజాలును గొంతు గోయఁగల వా
త్సల్యమ్ము నీదే సుమీ !

౭

॥ చదివితివంట వేదముల
శాస్త్రములన్ దలక్రిందు చేయనో
ప్పిదముగ నేర్చినావఁట ప్ర
వృత్తి నివృత్తి విధాలఁ దత్త్వముల్
తుది మొదలంటి పిండఁగల
దోగ్ధవు భూతదయా విశిష్టతన్
ముదితనొకర్తఁ గాచికొను పుణ్యము
సందకపోయి తక్కటా !

౮

॥ అనుచుం గ్రోధముతోడ ధాత్రి మది న
త్యంతమ్ము దుఃఖించుచున్
జనకుం దూఱుచు రాఘవుం దలఁచుచున్
జన్మాంతర ప్రాప్తక
ర్మను దూషించుచుఁ గర్మసాక్షి పతినా
రంభమ్ము కాంక్షించెనో
యనఁగా గొల్లున కేకవెట్టెఁ బరమే
శా యంచుఁ గంపించుచున్.

౯

॥ ఆరయ ముల్లోకమ్ముల
నారాయణు పరమదివ్య నామస్మరణా
ధారకుఁడై చరియించెడు
నారదముని ధాత్రి యార్తనాదము వినియెన్.

౧౦

॥ వినినంతన్ భువనత్రయ క్రియలు భా
వించెన్ మహాపూజ్యుఁడా
జనకుం గూర్చి ధరిత్రి పల్కువిధముల్
సామాన్యమై తోఁపఁగా

వినతిఁ (శ్రీ)హరి దక్కుసూచి పలికెఁ
విశ్వేశ ! నీసృష్టియై
నిను దూఱం దొరకొన్నదీ ధరణి
పాండిత్యంబు దర్శింపవే !

౧౧

1 దనకుండు త్తిమ సాత్త్వికుండు గురుని
ష్టఁ వేద వేదాంగ ద
ర్శన పారంగతుఁడై నిజంబెఱిఁగి ధీ
సంపత్తిచే నెందతే
మునులఁ శిష్యులఁ గాఁగ నేలిన మహా
పూజ్యుండు భూదేవికిం
గనుపట్టంగత మేమి యుట్టు లివెకా
కాంతా ప్రమాపద్ధతుల్ .

౧౨

॥ సౌందర్యమ్ము విలాస సంపదయు ధీ
సంపత్తి జ్ఞానార్జి తా
నంద స్ఫూర్తియు నద్ది యిద్ది యననే
నా సర్వశోభా గుణా

సందాలంకృతఁ జేసితీ కపట కా
న్తా యూపమున్ దేవ, సి
యందే భేదముసూపు మోక్షగతిదా
నాక్షేపముల్ సేయుచున్.

౧౩

॥ ఏమి విచిత్రమయ్య పర
మేశ, గుణత్రయ రాశికిన్ గతిన్
గామము నర్థముంగలిపి
కాంతనొ నర్చుచుఁ బాంచభౌతిక
గ్రామము భూమి సేసితివి
కామినియైన ధరిత్రి నిన్నుఁగన్
సామము లోర్వనిచ్చెనె? వి
షాదజముల్ రమణీ మనోగతుల్!

౧౪

॥ ఒక నీకియ్యది యాటకాఁదగునొ యే
మో కాని మా జీవముల్
ముకుర స్ఫోటిత బింబముల్ క్షణికమా
ముల్లోకపుం బొందు; పి

ల్లికిఁ "జెల్లాటమె" యెల్ల కేమగునో వే
తే చెప్పఁగాఁజాల నీ
వికటత్వంబిఁకమాని ప్రోవఁగదవే
విశ్వేశ విశ్వంభరా!

౧౫

॥ మనసున శాంతి గూర్పక యె
మానవకోటి సృజింప నేల, భో
జన మీఁడ లేనితండ్రి కెక
సక్కెపు బిడ్డలు కోఁటు లేల, ప్రీ
తిని గనవయ్య దేవ, జగ
తీ వర, లోకపుటాశ దీర్పవో
"కనక సభాపతీ" పరమ కారుణికుండవు
నీవు శంకరా!

౧౬

॥ త్రేతాంతమ్మది నీవు వచ్చిన పనుల్
దీరెన్, ధరన్ రాక్షసో
త్పాతమ్ముల్ నశియించె నాటకమునన్
బాత్రల్ గదా ధీరులీ

సీతా॰ లక్ష్మణులెల్లలోని కరుగన్
శేషింపవే శేషివై
తాతా, శేషశయాన, పాలకడలిం
దర్శింపమే శ్రీపతీ!

౧౭

అని శ్రీహరిఁ బేర్కొని రా
మునిఁ గాంచ సయోధ్యకేగు మోదము కలుగన్
జనుదెంచుచు మార్గమ్మునఁ
గని గంగాతీరమందుఁ గపట యతీశున్.

౧౮

గంగలో స్నానంబు గావించి మేనెల్ల
భస్మంబు ముప్పాఁతి పట్లు వెట్టి,
ఆదిత్యుఁ బోషింప నర్ఘ్యమ్ములందిచ్చి
మందేహులం బాప సందె వార్చి
కనువిచ్చి కనుమూసి కలిమిలేములుగాంచి
యశ్వత్థ దండమ్ము నర్చచేసి,
శివుఁడే భవుండంచు భవుఁడే శివుండంచుఁ
దార్కాణములతోడఁ దట్టిచెప్పి

॥ బ్రహ్మచారులు పదిమంది భ్రాంతి తోడఁ
జుట్టు కైసేసి కొలువఁగ దిట్టఁడగుచు
ధ్యానమును బూని యీ మౌని కానుపించె
నాకమునినుండి దిగివచ్చు నారదునకు.

౧౯

॥ పాముంజూచిన కప్ప ''స
లాముల'' చేయెత్తి పలుకులాగున, సింగం
బామోదింపఁగ మ్రొక్కుడు
గోమాయువుఁబోలె బ్రహ్మ కొమరుఁడు పల్కెన్.

౨౦

॥ అనసూయా ప్రియపుత్రి, శర్వగతి వి
ద్యా వైభవోల్లాస, స
ద్వినయస్ఫూర్తివి శాంతమూర్తివి దయా
విన్యస్త సన్యస్త కాం
చన, కౌమారివి, సత్పవిత్రుఁడవు
ధీశా, రుద్రతేజంబునన్,
జననంబందితి వీవు మిత్రులయెడన్
సఖ్యంబు వోనాడెదే!

౨౧

॥ పిలిచినఁ బలుకవ దేటికి ?
పలుకంగా రానియంత పగవాఁడనొకో
తలయెత్తవేమి జపమో
సలుపంగా నేర్తుఁగొంగ జపములనేనున్.

౨౨

॥ అనవిని యస్సురుస్సురని
హాయని హాహాయని కన్నువిప్పనా
ముని, పదికోట్ల జీవము య
ముంగనఁ బోయెను భస్మరాశియై
వెనుకను నిల్చె నారదుఁడు,
వేడుకొనెం దనవంకఁ జూడరా
దని నుదురంటి క్షోణితల
మాముని పుంగవుఁ జూచి మ్రొక్కఁగన్.

౨౩

॥ పకపక నవ్వె, నారదుఁడ,
బ్రహ్మసుతుండవు దైవభక్తికిన్
మకుటమ వీవు, మమ్ముగని
మ్రాన్పడి నట్లు నటించుటెల్ల మ

మ్మొక పరిహాస పాత్రముగ
నొప్పరి కించుటగాదె కానిచో
సకల గుణమ్ములుం గలుగు
శర్వుఁడనంచు వచింతువా మునీ!

౨౬

। మీవలెఁ దగవులఁ బెంపఁగ
నావుల లేఁగలకు మారమానము సేయున్
మావంటి వారి కగునా
కావఁగ లేకున్న మానెఁ గలఁతల బెంపన్.

౨౭

। అనఁగా నారదుఁ డంతలోఁ దలఁచె నా
రా మర్మిమిత్రంబునే
గనుగొంటిన్ భువి యేద్పుతోడ నితనిం
గల్మాష చిత్తున్ మునిన్ ;
ఇనవంశమ్మునకున్ శుభంబగుత నా
యిక్ష్వాకు వంశాబ్ధి చం
ద్రునకున్ మేలగుఁగాత; పోఁడుగద యీ
దుర్వాసుఁ డచ్చోటికిన్.

౧౬

॥ దినమణి వంశమందిపు డ
తీవదురాసదముల్ చెలంగ దు
ర్దినములు వచ్చె నొక్కెడ స
తీవిరహార్తుఁడు రామమూర్తికిన్
దినములు బాగుగావు; చెను
దేఱఁడుగా రఘురాము పాలికీ
ముని, కఠినుండు శాపమిడఁ
బోవఁడు గా, యనుకొంచుఁ జెచ్చెరన్.

౧౭

॥ మనసాక వీథికిఁ జనఁగా
జనవొప్పఁగఁ బలికెనిట్లు, సఖుఁడా మీలా
గున శాపమ్ముల నీయఁగ
ననువగునే తపములేని యతులకు మాకున్.

౧౮

॥ బలితమ్ముగఁ జేయుతపః
ఫలమటు వ్యర్థమ్ముగాఁగఁ బాపపు శాపం
బులఁ గోల్పోయెదరే యనఁ
దులితముగా నొకరి నొకరు దూల్కొనిరిటులన్.

౨౯

॥ జరిపించితివి మేలు సావిత్రి పెండ్లి పౌ
రోహిత్య కార్యనిర్వాహకుఁడవు;
తుష్టిన్ శకుంతలా దుష్యంత దంపతీ
సాంగత్య మోర్చిన సరసమతివి;
బ్రహ్మలోకోదంత భారగర్భుండవై
కూజన మొనరించు కోకిలమవు;
అంబరీషునకు మే లతిథివై ద్వాదశీ
వ్రతము రక్షించు సద్బ్రాహ్మణుఁడవు;

॥ నీవు రక్షించినట్టి మనీషులెల్లఁ
గాలు నాతిథ్య మందఁబోఁ జాలినారు
నీవు పోషింప వర్ధిల్లు జీవకోటి
యల్లదే భస్మరాశియై యలరుచుండె.

౩౦

॥ అని యిట్లొండొరులం బే
ర్కొని కయ్యము లాడువేళ రుద్రబ్రహ్మల్
మొనకొని నట్లుగఁ దోఁచెను
మునిజనములు తల్లడిల్లి మొఱఁగులు వెట్టన్.

౩౧

॥ మూఁడిన దయ్యాని కన
మూఁడక యింకేమి కలను మూఁడిన దంచున్
దాఁడిం దాడిం దాఁకుచుఁ
బోఁడిమిఁ బోనాడి మునులు పోరాడు నెడన్.

౩౨

॥ నవ్వెరి మింట దేవతలు
నారదుఁడే కలహాసఁజిక్కె మా
యవ్వలు తాతలుం దగవు
లాడుకొనం జనుహేతు; వీతఁడే
కవ్వము లిండు చేతులకుఁ
గట్టలనింపు తపస్వులార యిం
కెవ్వరి జోలికేగరు ము
సిశ్వరు లిద్దరు బుద్ధి వచ్చినన్.

౩౩

॥ దైవమొ మాకుఁ దండ్రి యని
దంభము లాడుచు మూఁడులోకముల్
చావులఁ దేల్చుచుందు రెక
సక్కెముగాఁగ గజేంద్రుఁబోలు స

త్పావన శీలు రెండజుఁ గ్రొ
పామతి సుందులవోలెఁ గాచిరో
త్రోవను బోవ లేరొకని
దూషణసేయక తాపసోత్తముల్.

38

॥ సార్థకనాముం డసాధువర్తనుఁడు వి
శ్వామిత్రుఁ డొక్కండు సాటిగాఁగ
వారాశిఁ దిగఁద్రావి వాతాపిమ్రింగు
నసాధ్యుం డగస్త్యుండు సాటిగాఁగ
నిటలాక్షు నోడించి నటులఁ బాదాక్షుఁడై
శాంతించు భృగువొండె సాటిగాఁగ
సాగరేయులనెల్లఁ జల్లఁగా రక్షించు
సాధువా కపిలుండు సాటిగాఁగ

॥ తాపసులమంచు నింతింత దాఁడిఁ బెంచి
శాపములఁ గోలుపడి తపశ్శక్తు లెల్లఁ
దిరుగుచున్నారు వీరు యతీశులంట
శాంత మెఱుఁగని సంసార సాగరమున.

౩౫

॥ రావణ కుంభకర్ణులను
రత్వము సెందియు భక్తిసేయరే
పావనమూర్తి శంకరుని
పాదములంటి భజింపరే ధరన్
శైవులనెల్ల రాక్షసులఁ
జల్పిన పూజ్యుఁ డెవండొ యీ మునుల్
దేవుని సేరఁ జేసెడు న
ధిక్రియలెల్ల సమంజసమ్ములే!

౩౬

॥ రాముని రాజ్యమందలి ధ
రామరకోటులకెల్లఁ బూజ్యుఁడ
స్తోమగుణప్రసిద్ధుఁ డతి
శుద్ధ చరిత్రుఁ డరుంధతీ సతీ
స్వామి వసిష్ఠుఁ డొక్కఁడె ని
జంబగు సాధుతపస్వి వానితో
నీ మునికోటిఁ బోల్పఁదగు
నే వినియుంటిమె వానిశాపముల్.

౩౨

॥ కామాది రిపువర్గ గాఢానువర్తులై
త్రిగుణంబులే మనః క్రియలుగాఁగ,
ఈషణత్రయ జాత దోష ప్రభూతముల్
రోషోక్తులే వాక్యరుచులుగాఁగ,
బహుజన్మకృత పాప పర్వతగ్లాని యా
పవియె శ్రీహరిఁగొల్చు భక్తిగాఁగ,
సమయోచితజ్ఞాన సంజాత ధర్మవి
చక్షణతయె యాత్మశక్తిగాఁగ,

॥ ఒండు నొండు తెఱంగున నొప్పుచుండ్రు
మునులు రాక్షసులేకైక పుణ్యవృత్తిఁ
గాకపోయిన నిష్కామ కర్మమొండు
మునుల కిప్పించునేమొ యామోక్షపదము!

౩౮

॥ వరములఁ గోరరాదకట,
వంచనసేయఁగ రాదు దైవమున్.
సురుచిరమైన భక్తిని ద్రి
శుద్ధిగ సల్పిన వారికెన్నఁడున్

బరమపదంబు భద్రమగు;
పాపము సేయఁగ నేల ధాత్రిపై
నరులయి పుట్టి యీ ఋషుల
నాల్కల నమ్మి నశింప నేకదా!

౨౯

॥ అనుచుం దేవత లాలకించు నెడ "నా
హా లక్ష్మణా, లక్ష్మణా"
యను నార్తధ్వని వీనులంబడియెఁ దా
మందంద నిశ్చేష్టులై
యనిమేషత్వము సిద్ధిఁబొందఁగని ము
న్నానాఁడు మాంరీచుఁడీ
ధ్వనియే చేసె నిదేమి చిత్రమని యు
త్కంఠన్ బ్రతీక్షింపఁగన్.

౩౦

॥ "అదిగో మహాదుఃఖ మాజ్వాల్యముం బూని
పాపమ్ము గొని సేయు రోదనమ్ము
అదిగో ధరంగల్గు నఖిలకాలుష్యమ్ము
స్త్రీపాపమున సేయు నారవమ్ము

అదిగో నిఖిలదీన తౌత్సుక్య శక్తిరో
యబలయై యొనరించు నార్తిరవము
అవిగో మహోఘమ్ము లందందుఁ జెలరేఁగి
యాకారమును బొంది యఱచుచుండె

॥ చూడరే యంచు దూరానఁ జూపి రొక్క
ముసలి ముత్తైదువును దుఃఖమున మునింగి
హృదయభేదనమ్మొనరించు నింతినంతఁ
గూలిపో సాగి రెల్లరు గుఱుతు దెలిసి.''

౪౧

॥ ''హాయను, లక్ష్మణా యను మ
హాత్మ, దరిద్రుఁడు క్రోధమూర్తి యా
త్రేయుఁడ దేలవచ్చె జగ
తీవరు దర్శనమేలఁగోరె నీ
వా యమధర్మరాజునకు
నడ్డము వోయితివేల తండ్రి, దీ
ర్ఘాయువు గోలుపోతివి గ
దన్న మహాటవికేలఁ బోయితో!''

౪౨

॥ అను నాయోడుపు బొమ్మను
వినుకలిచేఁ దడవి తడవి వెదకిన యంతన్
గనుగొని రెంతయు దీన
స్వనయై తము జేరవచ్చు సాధ్వీతలమున్.

౪౩

॥ అరరే నాతివసిష్ఠపత్నియగు న
న్యాయ్యాంబ దేమయ్యెనో
పరమశ్రేష్ఠ పతివ్రతాతిలక మీ
భంగిన్ మహాదీనతన్
స్మరియింపం గతమేమి లక్ష్మణుని నా
మంబీసరోజాక్షి దు
ర్భరహావార్త యిఁకేమిఁ దెచ్చెనొ గదా
పాపాత్ముఁడీ మానిపై॥

౪౪

॥ అనుచుం బుణ్యసతీ రో
దనమున దుర్వాసుఁగూర్చి తలతలవినియెన్
మునులెల్ల వానిఁ జేరం
జని ముట్టిరి పట్టిరతని సందడిసేయన్॥

౭౫

॥ వెఱ్ఱి బాగులవాఁడ వెంగిలివిత్తువీ
శ్రీకార్య మెవ్వఁడు సెలవొసంగె,
వినుకలికంటివో విషవృచ్ఛమానికి
గుడిపారుపత్తెమ్ము గూర్చె నెవఁడు
విసపాలవిత్తువో విడిముడీ నీ కిల్లు
విప్రకారము సేయఁజెప్పె నెవఁడు,
కాకోలమా, యిట్టి ఘాతుకకృత్యమ్ము
కైలాటసేయఁగా గఱపె నెవఁడు.
॥ ఏమి పనియుండీ పోయితా యిసకులేశు
సాధమునకీవు పాపంబు సలుప నేఁడు
నిజముదాఁచినం బ్రాణాలు నిలువవింక
కోటి దుర్వాసులము నిన్ను కూల్పఁగలము.

౭౬

॥ అనుచుం బెక్కుర చుట్టుముట్టి ముని న
త్యంతమ్ము పీడింపఁగాఁ
గని జాలింగొని నారదుండు వలికెఁ
గంభీర నాదంబునన్,

మునులారా, విధిచేఁత కేమనఁగనో
పుణ్ జూడ శ్రీరాముఁడే
తనపత్నిం గరుణించి గైకొనఁడేఁకన్
దాయాది రక్షించునా ?

౪౭

॥ అదె యాసాఖ్య వచించువాక్యములు స
త్యంబైనఁగానిందు పో
వుదమా తల్లియె పల్కునెల్ల నితసం
బోనిందు సద్బుద్ధి కా
స్పదమై వర్తిలునంచు నారదుఁడు సం
భాషించెనప్పోటు శాం
తి దయార్ద్రమ్ములు భక్తచిత్తములు కాం
తిన్బాసి జీవించునే !

౪౮

॥ అనవుడుఁ జిత్తగించి ముని
లందఱుఁ జేరి యరుంధతీ సతిం
గనిరటుఁ గాంచినంతనె ని
గాఢ విషాద తరంగపంక్తి యు

ప్పెనఁగొనె మానినీ హృదయ
భేదనమే యొనరించె; బంధు ద
ర్శనమున నిట్టిదెందు సహ
జంబెకదా! కవివాక్య సిద్ధికిన్.

౪౯

॥ అన్ననునమ్మి కూలి తక
టా యొకనాఁడు సుఖంబెఱుంగ వా
కన్నకుఁ దాళిగట్టితివె
కాని యిఁకంబయి మేలెఱుంగవో
యన్న, సుమిత్రకేమి యధి
కాదర మొప్పఁ గనిష్ఠపుత్రున
భ్యున్నతి భద్రమయ్యె నెటు
వోయిన నేమిఁక నెవ్వఁడేనియున్.

౫౦

॥ అన్నాలక్ష్మిఁగా, చిన్నిపాపవని ని
న్నాలించి లాలించి నా
కన్నారంగను ముద్దుగొన్నదిపుడే
కాదా మహాప్రీతి సం

పన్నా, పెండిలిచేసి యూర్మిళకు నీ
పాన్పిచ్చి యాశించుటల్
నిన్నా మొన్ననె కాద పిచ్చినిసుఁగా
నీకేల యీ దుర్గతుల్ !

౫౧

॥ అఱువదివేల యేండ్లకు మ
హాభర మొప్పఁగఁ గోరికోరి యా
దరమున మిమ్ముఁగాంచె నమి
తప్రియ మొప్పఁగ మూఁడునాళులేక్
మురిపెముతోడఁ బెంచికొని
మోదమునందఁ డయూరె తండ్రికా
మరణము మంచికే కలిగె
మంగళముల్ కృశియించునాఁటికిన్.

౫౨

॥ మధుపర్కంబులు మాయవిప్పటికిఁ బ్రే
మల్పూచి పుష్పింప వా
వధువుంజూచిన గుండె బ్రద్దలగు స
ర్వప్రక్రియాస్ఫూర్తి నీ

ప్రథమారాధన సేయనున్నదకటా
పాపంబు శాంతింపఁగా
విధియింతల్ ఘటియించెనేమి కలదీ
విశ్వాస సత్యంబిఁకన్.

౫౩

॥ నిన్నుగాక మున్న నీరజాక్షా, నాదు
కన్ను లెదుట నీవు కలిగినావు;
ఎంత ఘోరవార్త లింతలోపల వింటి
నిసకులమ్ము వాకి యింటిలోన॥

౫౪

॥ కట్టా యేమని పల్కుదాన నెటులా
కన్యాలలామమ్ము నీ
నట్టేటన్ విడిపించిపోతి విపుడీ
నాఁడేని, కళ్యాణపుం
బొట్టే తాల్చుచునున్న దా రమణి రే
పున్మాపు నిన్నుందఁగా
జిట్టీబొట్టు వ్రతమ్ము సల్పు నిటులీ
సేమంబు నీకయ్యెనా!

౫౫

॥ కానల కేఁగునాఁడు సతి
కై యొక మాటయుఁ జెప్పిపోవు; ని
ద్రానరకమ్ము సూపి యతి
దారుణమైన వియోగ వహ్నిలో
వేనలి వట్టి త్రోసితివి
వెఱ్ఱితనంబది యేమి తండ్రి! నీ
యానన మైనఁ జూపవల
దా యటుపిమ్మట నైన లక్ష్మణా

౫౬

॥ అకట తప్పకున్నదయ్యొ నాయెడ లెల్లఁ
బులకరింత లంది కలఁగిపోయె ;
ఏమి నోటవచ్చు నిట్టి ఘట్టములందు
దప్పిఁ జెంది నాల్క తడవడంగ. ॥

౫౭

॥ అనుచున్ సాధ్వి యరుంధతీ రమణి మూ
యా సంబునన్ బల్కుచుం
డిన యంతన్ జనుదెంచెఁ బూజ్యుఁడు తపో
నిష్ఠాగరిష్ఠుండు స

జ్జనసేవ్యుండు వసిష్ఠ మౌని పడఁతిన్
సాంత్వోక్తులం దేల్చి య
మ్మౌని లోకమ్ము వినంగఁ బల్కె నిటులన్
బున్నెంబు పెంపారఁగన్.

ఉ॥

॥ పుట్టిన నాఁటఁగోలె నొక
పుణ్యమొనర్చవె లక్ష్మణా, ఫలం
బుట్టి పడంగ నొక్కక్షణ
ముజ్జ్వల రాజ్యసుఖంబులందఁగాఁ
బుట్టవొ తండ్రికిం బ్రథమ
పుత్రుఁడవై కడగొట్టుపట్టివై
పుట్టవొ తల్లికీ తెఱఁగుఁ
బుట్టితి వేమి యనిష్ట మక్కటా!

మ॥

॥ భరతుం డెంతయు భాగ్యవంతుఁడు ధరన్
భద్రాసనాసీనుఁడై
పురముల్ వీడకె యష్టభోగముల సం
పూర్ణమ్ము గాఁ బొందె నా

దర మొప్పం జననీ కటాక్ష మొక మా
త్రా పూర్ణ మే నందవా
అర రే మంథర గర్భమైనఁ జొరవ
య్యాకొంత మేలయ్యెడిన్.

౬౦

॥ పాయసం బానాఁడు పంచిపెట్టెడువేళ
దశరథుండేపాటి దయవహించె.
కౌసల్య కర్ధమ్ము కైక కర్ధమ్మిచ్చి
మఱచె సుమిత్ర నా మనుజ విభుఁడు
అభిమానమును మాని యాచించెనాతల్లి
పాపలఁ గాంక్షించి భంగపడియె.
నీరె యిచ్చిరో లేక క్షీరమే యిచ్చిరో
యరిపేద లిద్దఱ ట్లవతరించి
॥ రామ భరతులు రాజులై రాజ్యమేల
భ్రాతృభక్తులై నారు సౌమిత్రు లకట!
పుత్రకామేష్టి సలుపఁగాఁ బుట్టినట్టి
పూజ్యులిరువురే కాఁబోలు పుణ్యసుతులు ॥

౬౨

॥ తండ్రి కగ్రసుతుండు తెగ దాశరథ నామ
ధేయుఁడై రాముండు శ్రేయమందె
కైకేయి కాతఁడే యేకైక సూనుఁడై
భరతుండు సర్వసంపదలఁ గాంచె
చెలువొప్పఁ దల్లికిఁ జిన్నబిడ్డం డౌట
శత్రుఘ్నుఁ డెంతయు సౌఖ్యమందె
తల్లి కగ్రజుఁడవై తండ్రికిఁ జిన్నవై
సౌమిత్రి యిటు నీవు జన్మమంది
॥ సౌధముల వీడి యడవిలో జన్మగడపి
సంపదల మాని దుఃఖమే చాలనంది
భ్రాతృసేవకై తాల్చితే ప్రాణచయము
లక్ష్మణా త్యాగమున కీవె లక్ష్యమగుచు.

౬౩

॥ రాముని మాత్రమె యావి
శ్వామిత్రుఁడు గోర వాని జతసేయుటకై
సౌమిత్రి నంపె దశరథుఁ
డేమాత్రపు దొడ్డబుద్ధి యిరువుర నంపన్!

౬౪

॥ రాముండే తనకూర్మి శిష్యుఁడని శౌ
ర్యస్ఫూర్తి నుగ్రాటవీ
సీమన్ రాక్షసకోటి రూపడఁచి ర
క్షించున్ దపోభూములు
ద్దామ ప్రౌఢిని శాంతి గూర్చునని వి
ద్యాసార్థ వారాశి వి
శ్వామిత్రుం డిడె వానికొక్కనికె స
ర్వాస్త్రమ్ములున్ శస్త్రముల్.

౬౫

॥ ఏమంత్రమ్ములఁ జెప్పిన
రామునకే చెప్పె నతఁడు రాముఁడె నేర్చెన్
సౌమిత్రి ప్రక్కనుండియు
నేమాత్ర మ్మాసుగొనఁ డయిచ్ఛాపరతన్.

౬౬

॥ తమ్ముఁడు వెంటవచ్చిన వి
ధంబు మదిం దలపోయఁ డెందు సీ
తమ్మను జూడఁగోరి సత
తమ్ము మునీశుఁడు సేయువర్ణనల్

సొమ్ములువెట్ట రాముఁడల
సుందరికిన్ మనసమ్మోఁ గామ బీ
జమ్ములు సందడింప సహా
జమ్ముగ బుద్ధులు సన్నగిల్లవే !

౬౭

॥ ఏమో తమ్ములకెల్లఁ గన్యకలఁదా
నిప్పించె శ్రీరాముఁడున్
బ్రేమల్ మీఱఁగఁ బెండ్లిచేసె ననుచుం
బేర్కొందు రెంతేని ని
స్సీమోక్తుల్ వచియింపనేల నిజసం
సేవాభిలాషోద్ధతిన్
గామత్యాగి నొసర్చె లక్ష్మణుని తత్
కళ్యాణ పీఠమ్మునన్.

౬౮

॥ పెండిలి కూఁతులతో నిజ
మండలమున కేగునపుడు మార్గమునం దా
ఖండల విక్రముఁ డగు ను
ద్దండుండా పరశుధారి తారొ్కని నంతన్.

౬౯

॥ తనయందు లోపించు త్రైగుణ్యాశక్తులఁ
రాముండు పొందె నా రామునుండి,
పితృవాక్యపాలనాభీల ధర్మములెల్ల
రాముం డపహరించె రామునుండి,
స్త్రీరూపమునఁ బ్రేమ సిద్ధింప దనుమాట
రాముండు నేర్చె నా రామునుండి,
గండ్రగొడ్డలియె కోదండమాయెనటంచు
రాముండెఱింగె నా రామునుండి,

॥ క్షాత్రమును జంపి బ్రాహ్మ్యమ్ము చల్లవడియె
రాజసం బింకఁ గూల్చు నీ రాక్షసమును
క్షాత్రధర్మమే రక్షింప సమయమగుట
రామనామరూపములు తార్మారులయ్యె.

౭౦

। అని యా పూజ్యుఁడు వల్కిన
మునిలోకము కుతుకమంది మోహముతో నా
ఘనుఁడగు నారదు నడిగెను
మునివర్యా యేమిచిత్రమో యటులయ్యెన్.

౭౧

॥ ఎన్నఁడుగాని భూమిపయి
నిట్టి విచిత్రము గల్గలేదు ము
న్నెన్నఁడు వెన్నుఁడీగతి మ
హిం గనుపట్టఁడు రెండురూపముల్
పన్నగ నొక్కచోట నిటు
భాసిలలేదొక పేరుమీఁద నే
పున్నెమొ రామరాముల య
పూర్వ కథాశ్రవణమ్ము తెల్పవే!

౭౨

॥ ఒకరూపము విడిచిన వే
ఱొకరూపముఁదాల్పఁ గలుగుటొప్పునుగానీ
యొకపేరున నిరురూపము
లొకచో నిటులుండ నెట్టులొదవె ననంగన్.

౭౩

॥ అరయన్ శుద్ధము లాత్మబద్ధములు ని
త్యాపూర్వసంబంధ వి
స్ఫురితమ్ముల్ గుణదోషవర్జితములు
త్ఫుల్లప్రభాభావ భా

స్వరముల్ నిర్జిత దేశకాలములు శ
శ్వత్సౌఖ్యసన్మంగళా
కరముల్ రాముని నామరూపములు వి
ఖ్యాతమ్ములై యొప్పెడిన్.

౭౮

॥ ఏయే కాలమునందు సృష్టి ధరపై
నేయే గతిం జెందునో
ఆయా సృష్టికి నుత్తమప్రతిమయై
యాదర్శమై యొప్పు నా
మాయారూపుఁడు విష్ణుఁడీ తఱికిసీ
మర్త్యత్వముంబొందె ధ
ర్మాయాసమ్ము వహించె శిష్టజన సం
రక్షక్రియాదక్షుఁడై !

౭౯

॥ అని నారద ముని వల్కిన
విని సంతసమందిరెల్ల విస్మృతమతులై
ముని ముఖ్యుఁడు చెప్పందొర
కొనెఁ దచ్ఛేషమ్ము నిటులు గొమరొప్పంగన్.

౭౬

॥ ఎపుడో రాముఁడు కాలఁదన్నెఁదనునం
చీర్ష్యా మతిన్ గైకకా
యుపదేశమ్మొనరించె మంథరయుఁ గ్రో
ధోద్రిక్తయై రామునిన్
విపినాంతర్గతుఁ జేసె నాభరతు ను
ర్వీ పాలుఁ గావించుచున్
విపరీత ప్రతికారధుర్య లకటా
విద్వేషిణుల్ మానినుల్ !

౭౭

॥ రాముఁడొనర్చిన నేరము
రామునకే కల్గుఁగాక రామునితోడన్
సౌమిత్రి కాన కేగుట
కేమున్నది దైవఘటనమే యటుగానీ!

౭౮

॥ కాంత వరాలు దీర్చుటకుఁ
గా రఘురాములఁ గానకంపె భూ
కాంతుఁడు వృద్ధరాజు నిజ
కాంతకుఁ గారణమెంతొ సేసె (శ్రీ)

కాంతుఁడు రామచంద్రుఁడిఁక
గాంతను గింతను బీటఁద్రోలియే
కాంత మనోవ్యథల్ గుడువఁ
గానలకేగెను లక్ష్మణుండహా!

౭౯

॥ కల్లా కపటము లెఱుఁగక
యిల్లాలిని నిల్లువిడిచి యోకాంగియునై
తల్లిం దండ్రియుఁ గాఁదన
యుల్లంబిడి వదినె నన్న నొప్పఁగఁ గొల్చెన్.

౮౦

॥ ఎంత భజింపనేమి మను
జేశుఁడు రాముఁడు తృప్తిఁజెందునా
కొంతకుఁ గొంతయైనఁ దన
కుంగల సౌఖ్యము పంచిపెట్టునా
శాంత విహీన జానకియు
సౌఖ్య విహీనుఁడు లక్ష్మణుండ హా!
చింతయె రామభక్తులకు
జీవ ధనమ్మగునేమొ చూడఁగన్.

౮౧

॥ ఓరిమికొలంది పరీక్షా
భారము కడుహెచ్చుచుండు భక్తులసేవా
పారముఁ గొలువఁగ నీధర
శ్రీరాముని మించునధిక సేవ్యులు గలరే!

౮౨

॥ అని యీగతి నొక్కొక్కరు
మునులందఱుఁ దమకుఁ దమకుఁ బోలినరీతిన్
ఘనుఁడా లక్ష్మణుచరితము
వినుతించెదు లేశనొక్క విప్రుఁడు పల్కెన్.

౮3

॥ మతివ్యోయెనేమి మీరీ
గతి రాముంగూర్చి పలుకఁగా ధర్మంబే
శతకోటి గలవు లక్ష్మణు
గతికింగల కారణములు గణుతింపంగన్.

౮౪

|| తొత్తులమాటపై దశర
థుండటు కానలకంపెఁ బొమ్ము ప
ల్లెత్తి వచింపడన్న, తన
కెంత రుచించెనో తండ్రిమాట పి
చ్చెత్తిన వానిపోల్కిఁ దపి
యించె నితండు రణమ్ముసేసియుం
డెత్తును రాజ్యమిత్తునని
తీవ్రగతిన్ వచియింపఁగూడునే!

౮౫

|| అతుల మహానుభావుఁడు ద
యామతి సాధువు రామమూర్తి నీ
గతి దయమాలినయ్య యనఁ
గాఁ దగునా మునిలోక మెల్లను
ద్ధతిఁ బదివేల రక్కసుల
దర్పమడంచిన యజ్ఞరక్షకుం
డతులిత దివ్యతేజుఁడు గు
ణాఢ్యుఁడు రాఘవుఁడా టెఱుంగరే!

౮౬

॥ భరతుఁడు పాదుకల్ గొనఁగ
భక్తిమెయిన్ వనసీమఁ జేర సం
గరమున కేగుదెంచెనని
గందర గోళము సేసె లక్ష్మణుం
డురుతర నిష్ఠురోక్తుల ర
ఘూద్వహుఁ జేరి వచింపనాతఁ డా
దరమున సత్యముం దెలిపి
ధర్మము దిద్దుట లీ రెఱుంగరే!

౮౭

॥ ఓరిమి లేదు బుద్ధినుప
యోగము సేయఁ డొకింతయేని సీ
తా రఘురాము లిద్దఱకు
దవ్వానరింప సమర్థుఁ డెందుఁగాం
తారములందు జానకి ని
తండె కదా విడనాడి వచ్చెనె
వ్వార లెఱుంగరీతని ప్ర
వర్తన లెల్లను ద్వైధపూర్ణముల్!

౮౮

|| ఏమీ జానకిపలుకుల
కామాత్రం బోర్వఁదగఁడెయంతకు నింతల్
సామాన్యమైన ఫలమా
రామామణిపట్ల నితఁడు రక్కసుఁడెకదా!

౮౯

|| ఎఱుఁగఁడె రాక్షసబాధల
నెఱుఁగఁడె మారీచుమాయలే యవియంచున్;
ఎఱిఁగెఱిఁగి పిచ్చితల్లికి
వెఱవఱగాఁదగునె యొంటి విడనాడంగన్.

౯౦

|| రక్కసి ముక్కును జెవులుం
జెక్కిన నిష్కాముఁడనుచు సీతయెఱుఁగదా,
పెక్కుల యెచట దాఁకొని
రక్కసునిందోల రాదురమణింబ్రోవన్?

౯౧

|| శేషావతార మంచు వి
శేషమ్ముగఁబలికె నెవఁడో శేషుని చదువుల్
శేషునియోరిమిఁ జేర్కొని
దోషమ్ముగుఁగాదె యొరులతో నటుపోల్పన్.

౫౨

|| రాముఁడు నిర్వికారుఁడు ని
రంజనుఁడార్తిహరుండు సద్గుణ
స్తోముఁడు శాంతమూర్తి దయ
తోఁ నొకమాటయుఁ బల్కకుండ నా
రీ మణికై యరణ్యముల
రేవగళుల్ వెదకంగసాగె సా
ధ్వీమణి జాడగానక మ
దిన్ వెగ డందుచు భీతచిత్తుఁడై!

౫౩

|| ఆనాఁడా కాకాసుర
పై నంతటి క్రోధియౌటఁ బడఁతి యెఱుఁగదా
ఈ నాఁడీ లక్ష్మణుదెస
మౌనము వహియించుటెంత మహిత గుణంబో!

౫౪

|| వాలిం గూల్చెను రాజ్యమిచ్చెనను వి
శ్వాసంబుఁ బోనాడి యే
మేలుంగీడు తలంపడంచును కపిన్ మేటిం
గనంబోయి యు

ద్వేల ప్రౌఢిని దూఱె లక్ష్మణుఁడహా
ద్వేషించె నారామ భూ
పాలుండైనను గౌరవించెడు మహా
భక్తుండు సుగ్రీవునిన్.

౫౫

॥ చూచి రమ్మటన్నఁ జూచి రావలెఁగాని
కాల్చివచ్చుటొక్క ఘనతయగునె,
రామభక్తులైన రామునకే గొప్ప
పరుల నిటులఁ బల్కఁ బాడి యగునె !

౫౬

॥ జానకిఁగాంచి రమ్మని ప్ర
శాంతముగా రఘురాముఁడంపన
మ్మానినిజూచి రక్కసుల
మాటొనరింపఁ దలంచి తత్పురిన్
వానర ముఖ్యుఁడగ్ని నిడె
వాలబలమ్మును వెల్లడింపఁగా.
వానికి వీనికిన్నదుమ
వాలమొ కండె కదా తలంపఁగన్.

౯౭

॥ విష్ణుభక్తుఁడితఁడు విష్ణుండు రాముండు
పరమతమ్ముఁ గూల్పఁ బ్రభవమొందె
శైవుఁడంచు వాలిఁ జంపె నా సుగ్రీవుఁ
బ్రోచెఁ బ్రీతి సూర్యపుత్రుఁడనుచు.

౯౮

॥ శివుని వింటిని విఱచె భార్గవుని వంచె
శైవభక్తులౌ రాక్షస సంఘమెల్లఁ
గూల్పఁజన్మించెఁ గౌసల్యకొమరుఁడితఁడు
విష్ణుమతము నిర్మింపఁగా విశ్వమందు.

౯౯

॥ లేకున్న రావణుండన
లోకముతోఁ బాటి వాఁడె లోలత్వముచే
రాకాసియై నశించునె
శ్రీకంఠుని భక్తుఁడగుటచే నటులయ్యెఁ.

౧౦౦

॥ ఈశ్వరు మెప్పించి యీశ్వరింబడసి యా
మార్గమధ్యమునందె మఱపుకొందె,
కైలాసగిరి నెత్తఁ గాలుసేతులు నొచ్చి
పరమేశు నర్థించి భంగపడియె,
కార్తవీర్యార్జునుం గాల దువ్విననాఁడె
యంతకంతటి ఫలం బనుభవించె,
వాలిచేతంజిక్కి సోలి గర్వము దక్కి
ప్రాణాలతో నాఁడు బయటఁబడియె;

॥ వేదవేదాంగ విదుఁడు నిర్వేద మందె
భౌతికములకై యాధ్యాత్మ పథము దప్పె
బ్రహ్మసంతతి రావణ బ్రహ్మయనఁగఁ
బరఁగు శివభక్తుఁడీతండు పాపియయ్యె.

౧౦౧

॥ భేదమున గుట్టువిప్పె విభీషణుండు
నాభి కలశమ్ము చూపించె నయముదక్కి;
వాలి రక్షించు సుగ్రీవుఁబోలె నితఁడు
భ్రాతృవిద్రోహియై రామభక్తుఁడయ్యె.

౧౦౨

‖ ధర్మమార్గమ్ము బోధించె ధాన్యమాలి
వేద విధి నిర్వహించె నా వేదవతియు
పాపమనుకొని రక్షించెఁ బార్వతమ్మ
సీతచేఁజిక్కె నసుర నశించుకొఱకు !

౧౦౩

‖ పోనిమ్మా తఁడు పుణ్యశీలలయెడన్
మోహంబు పాటింపఁగా
మానప్రాణము లెల్లఁగోల్పడియె సా
మాన్యుండె తత్సూనుఁడే
మేనీ పాపమెఱుంగనే రణములో
నీల్గెంగదా లక్ష్మణుం
డే నీమంబున వానిఁగూల్చెఁ గలవే
యెందేని నీ ధర్మముల్ !

౧౦౪

‖ అల్లుఁడు శౌర్య రూపుఁడు మ
హారణకోవిదుఁ డింద్రజిత్తటం
చుల్లముసం దలంపకభి
యుక్తుఁడు లక్ష్మణుఁడెంత సేసె సం

ఫుల్లగుణప్రకాశ నిజ
పుత్త్రి సులోచనకున్ విదగ్ధుఁడై
చెల్లునె యామె తండ్రియగు
శేషుఁడితండెయటంచుఁ బేర్కొనన్.

౧౦౫

రాముఁడు రాముని భక్త
స్తోమము రావణుని గూల్చి సుదతిన్ సీతా
రామామణిఁ గైకొని కడు
నేమం బొప్పంగఁ బురిసి జేరిన యంతన్.

౧౦౬

ఘనతన్ రాముఁడు సీతతోడ నభిషే-
కంబంది సన్మంగళా
ర్చనలన్ శోభిలుచుండు వేళ సపహా
సస్ఫూర్తిమై నవ్వె నీ
ఘనుఁడా వానర భక్తకోటి హృదయా
ఘాతం బొనర్చెఁగదా
చనునే భక్తుల కిట్టిపాటు వలదే
సామాన్య మర్యాదయున్!

౧౦౭

ఉ. పదునాల్గేఁడు లరణ్యవాసమున సం
ప్రాప్తింపకున్నట్టి దు
ర్మదపుం బెద్దమ యాశనేశ్వరపు ని
ద్రాదేవి యానాఁటికే
మొదవేఁ లక్ష్మణుఁడేల చేకొనియె నో
హో యూర్మిళాదేవి క
ల్లఁపెకాదే శివరాత్రి యాబ్రతుకు కె
ల్లఁ నాఁడె జాగారముఁ!

౧౦౮

ఉ. సరె పోనిమ్మటు రామచంద్రుఁడతి వి
స్తారమ్ము సఁతోష సా
గర సాయుజ్యము సెందెనే పడఁతితోఁ
గళ్యాణ వంతమ్ముగా
మురిపెంబెల్లను దీర ముచ్చటగ నా
మూన్నాళు లేఁ గాని కా
పురముం జేసి సుఖించెనా సుదతి కా
బుద్ధుల్ విధిప్రక్రియల్!

౧౦౯

॥ కన్ను లొట్టవోయి కష్టాలు గట్టెక్కి
నాఁడె రామచంద్రుతోడఁ జేరి,
సుఖములందలేక సుదతి తానంతలోఁ
గోరనేల పిడుగోలు సలుప ?

౧౧౦

॥ మునుల నెఱుఁగదొక్కొ, మునిపత్నులంజూడ
నంతకంటె మంచి యదను లేదె,
అకట స్త్రీలవాంఛలంత దారుణములా
విప్రయోగ కాంక్ష విప్పవేళ !

౧౧౧

॥ సరిగా నాఁటికె చేకలింటఁ దగవుల్
సంప్రాప్తమౌ టెల్లు ని
ద్దుర వేళన్ జననోపు తద్భటుఁడు భ
ద్రుం డప్పుడే పోయి దు
ర్భర హీనోక్తులఁ దెచ్చు టెట్టు లవె శ్రీ
రాముండు సత్యంబకా
పొరపాటొందఁగనేల సీత నడవిన్
బోఁదోలఁ గాంక్షించుచున్.

౧౧౨

॥ ఇనకులేశు మదికి నీరెండ గాచెనో
పెద్దలూర లేని యద్దినమ్ము
దుర్దినమ్మొ యూయె దొసఁగు మేలెఱుఁగని
యనుజవరులె మంత్రులైరి నాఁడు.

౧౧౩

॥ అల యరిష్టములకు నంగారకుండును
పాపములకు నెల్ల భైరవుండు
అభము శుభములోర్చు నాదిశేషుండయ్యె
లక్ష్మణుండు ఘార లంపటుండు.

౧౧౪

॥ అడవిఁ జానకి డించివచ్చు శుభ కా
ర్యాం బాతఁడే మోవఁబా
ల్పడియెఁ బాపము పుణ్యమో సరిగ సం
భావింపఁగా నోడి, హె
గ్గడికాఁడై పసిపాపయై యబలయై
కన్నీరు మున్నీరుగా
విడిచెఁ సాధ్వికి రామునాజ్ఞ తెలుపఁ
వీర స్వరూపంబునఁ.

౧౧౫

॥ మానిని ముద్దరాలు నవ
మాసములుం జనినట్టి కాంత న
క్కానల నొంటిపాటున మృ
గమ్ముల బారికిఁ ద్రోలిపోవ రా
మానుజుఁ డెట్టు లోర్చె నన
మాన దయా పరిపూర్ణ చిత్తుఁడై
మానవజన్మ మిన్ని యిడుమల్
భరియింపనె కల్గెనేమొకో!

౧౧౬

॥ సమయజ్ఞుం డఖిలార్థవేది భగవ
త్సం కాశుఁ డార్యుండు సం
భ్రమశీలుండు చతుర్యుగ ప్రభవ ధ
ర్మజ్ఞుండు వాల్మీకి త
త్సమయోద్ధారకుఁడై సతీశుభ పరి
త్రాణంబుగావించె నా
శ్రమ వాసమ్మునఁ దండ్రియై మనిచె శ్రీ
రామ ప్రియాసక్తుఁడై!

౧౨౨

॥ స్వీయరూపమొక్క వీసమ్ముదప్పక
స్వస్వబాల్యమెల్ల సంస్మరించు
తనయులిద్దఱందుఁ దాదాత్మ్యమందనా
రామచంద్రుఁ డాత్మరతిని దేలె!

*   *   *

౧౨౩

॥ తా మెఱుఁగని వాఁడును తల్లి కేదొ
కీడొనర్చిన తెలుఁగు మాటాడువాఁడు
తండ్రినని చెప్పికొనుచు ముద్దాడుచున్న
కపటి యోదార్పువారి కేకరణి ప్రియము!

*   *   *

౧౨౪

॥ రాత్రి యెల్ల గాఢాంధకారమున మునిఁగి
భానుదర్శనోత్కంఠా ప్రపన్నమైన
ప్రకృతిరాగమ్ము సూర్యుఁ డెబ్భంగిఁ దాల్చు
తల్లి ఋణము దీర్పఁగ బిడ్డవల్లనగునె!

*   *   *

౧౨౫

॥ సౌమిత్రి స్థితిరోషమప్పటికి లే
శంబైన క్షీణించె నా
ధీమంతుండు మునీశుఁడా సుదతి నెం
తే ప్రీతి రక్షింపఁగా
నేమయ్యెన్ ఫలమేమిదక్కెఁ దుదకా
యిల్లాలు క్రోధమ్ముతో
భూమాతృ గ్రహణమ్మునందె హరి సం
యోగంబు గాంక్షించుచున్.

౧౨౬

॥ మున్ను బోయ చంపఁ జన్న క్రౌంచములందు
నాత్ముఁడేఁగఁ దొలుత నాత్మ విడిచి
ప్రకృతి పురుషులందుఁ బ్రథమ యేగను నేఁడు
రామచంద్రువీడి రామ యేగ.

౧౨౭

॥ కలికాలమ్మది త్రేతలోఁ గలిగెఁ బ్ర
ఖ్యాత ప్రజోద్ధారకుల్
బలవంతుల్ పరమార్థ కోవిదులు ద
ర్పభ్రష్టులై ధర్మబ

ద్ధాలు పాపాత్ములచేతఁ జిక్కి రకటా
దుర్వాసుఁడీ నాఁటికే
తలయెత్తెఁ దన దౌష్ట్యమెల్ల జగముల్
దర్శింప దుశ్శీలుఁడై !

౧౨౮

॥ మొదలే రాముఁడు దీనుఁడై ధరణిపై
మోహంబు చాలించి సం
పదలందూలి సతీవియోగమున శో
భాశూన్యుఁడై యుండ నా
పదలెల్లం గుమికూడి నొంచె బహుళా
పద్రక్షకుం డాతనిన్
మొదలే క్రుళ్లెను ధర్మవృక్షమున క
ర్బోపైనిఁ కేమయ్యెడిన్ !

౧౨౯

॥ ఆమహనీయరూపునకు
నంతిమ వార్త వచింపనేగ నే
మో మిడిమేల మొప్పఁగ య
ముం డటు పోయినవాఁడు పోక (శ్రీ)

రామునితోడఁ దాను నవ
రంగమునందు రహస్యమాడఁగా
నీమము లేర్పఱించెఁ గరు
ణింపక లక్ష్మణుఁగూల్ప బుద్ధియై!

౧౩౦

॥ తాను మాటాడిపోయెడు లోనలోని
కెవ్వనింగాని రానిచ్చు నెవనికైన
మరణమే దండనమ్మనె మారకుండు;
ఎవ్వఁడా దుర్భరోద్యోగ మిచ్చగించు!

* * *

౧౩౧

॥ త్యాగమె జీవనమ్ము పర
తంత్రమున న్నిజయోషితా పరి
త్యాగమె భోగమై తనరు
దాశరథీశు పదార్చమాత్ర సం
భాగుఁడు లక్ష్మణుం డఖిల
భారవహుండయి ద్వారపాలకో
ద్యోగముదాల్చె నాఁటికిఁ బ్ర
యోగమెఱుంగని యస్త్రపాణియై!

౧౩౭

॥ ప్రతిదోషమ్మును ధర్మబద్ధమగుఁ జా
పంబెల్లఁ బుణ్యమ్మె, సు
వ్రతుఁడేదే నొక చిన్నధర్మమును సం
రక్షింపఁగాఁబూని ప్రా
కృతి సంకల్పముచే నొనర్చు క్రియయే
కీడైన మేలైన దు
ర్గతుఁడౌనే యతఁ డంత మాత్రమున లో
కంబెల్ల దూషింపఁగన్?

౧౩౮

॥ అనునా విప్రుని యుక్తుల
వినినంత వసిష్ఠమౌని వేగిరపడుచున్
ముని తల్లజు లందఱతోఁ
బనివడి యీ క్రిందివిధము పలుకదొడంగెన్.

౧౩౯

॥ ఘనులారా, ఘటికాత్రయమ్మె కలదిం
కన్ మీకు మాకెల్ల రా
ముని దర్శింపఁగ రందు సత్వరము; మ
మ్మున్నిమ్ము గాపాడు సన్

మునిలో కోద్ధరుఁ డాప్తబాంధవుఁడునౌ
భూపాలుఁ డాతండు నేఁ
డనుజుం డీగతి ద్రెళ్లు వార్తవిని రూ
పాభాస ముంజెందఁడే!

౧౮౦

॥ రాజును రక్షకుండు రఘు
రాముఁడు దేవుఁడు వాని సేమమే
తేజముగూర్చు నెల్లరకు
దేవుని మెల్లయె భూమి చల్లనౌ
రాజుల మేటిపాలన ధ
రామర గోతతి కెల్ల సేమమున్
భూజన సర్వసౌఖ్య శుభ
ముల్ సమ ధర్మ పథంబుఁ గూర్పదే!

౧౮౧

॥ రావణ కుంభకర్ణులవు
రా యపుడే పరరూపమంది ధా
త్రీ విపనాగత జాతులయి
తీవ్ర విష ప్రముఖైన వార్తలే

వో వినిపించుచున్న వవి
గో యిఁక రాముఁడు బాలకృష్ణుఁడై
పావన మూర్తియై ధరను
పాలన సేయుఁ గృపావిశాలుఁడై !

౧౮౨

॥ అవిగో సృష్టి వినాశకర్మలు సుర
వ్యాపార సంకీర్ణ సం
భవ సంరబ్ధుడు భారతీపతి మహా
భాస్వంతుఁడై యల్ల దే
భవునింగూడి చరాచరాళి సృజన
ప్రారంభ పారీణుఁడై
భువన ప్రాపకుఁడయ్యెఁ దద్విలయ సం
ఫుల్ల క్రియా దక్షతన్.

౧౮౩

॥ వైకుంఠాలయ మల్ల దే తెఱచిరా
వాద్యధ్వనుల్ వింటి రే
శ్రీకాంతుండటు వచ్చునంచుఁ దెలుపన్
జేజేలు ఘంటా ధ్వనుల్

ప్రాకారమ్ములదాఁటి యీ త్రిభువన
ప్రాకారముల్ మీఱె నా
శ్రీకారమ్ముల కర్థమేమొ తెలియన్
శ్రీరాము దర్శింపుఁడీ!

౧౪౪

॥ మనగతి యేమి సేయుదొ ర
మాపతి వేగమ పోయి పాదుకల్
మునుకొని మ్రొక్కి వేఁడుకొనఁ
బొందు మునీశ్వరులార, యింక నే
మనుకొననేమి యావల మ
హాత్ముఁడు రాముఁడు ప్రోవకున్న నీ
జననములెల్ల వ్యర్థము ల
సంగతముల్ హరిభక్త కోటికిన్.

౧౪౫

॥ అదుగో రాముఁడువచ్చె నీదెసకు సౌ
ఖ్యానంద సంధాయియై
పదుఁడీ పాదములంటుఁడీ యడుగుఁడీ
పాపాత్మ సంఘుంబు నే

మడువుం ద్రోయునో, యేమిసేయ మనునో
మర్యాద చాలించి నిన్
విడువన్ లేమని వెంట దోడుకొని పో
వేయంచుఁ బ్రార్థింపుఁడీ !

౧౪౬

॥ అని వసిష్ఠుండు పల్కెడు నంతలోనఁ
బుడమి యొడయఁడా రాముండు పొడవుసూపె
నెంతో సంభ్రమంబున మునులెల్లఁ జేరి
దేవదేవుఁడా ప్రభునిఁ బ్రార్థించి రిటుల.

౧౪౭

॥ రావయ్యా రఘురామ చంద్ర, ధరణీ
రాజన్య చూడామణీ
ప్రోవంగా సమయమ్ము వచ్చె వినుమో
పుణ్యాత్మ, మా కెల్ల నే
త్రోవం జూపెదొ, యేమొ, యావు సను నా
త్రోవేకదా దూడకున్
గావంగా దయసేసి మాదు బరమై
కాంత్యమ్ము దర్శింపవే !

౧౪౮

॥ కామితమేమిలేదు కల
కాలము నీ రమణీయరూపమే
నామది నిల్పుమయ్య రఘు
నాథ, సుధారస మంద్రుగాని నీ
నామము చేదువుట్టెను క
నంబడకుండెడు బంధునామ మే
లా మదినెంతయుం జెఱచు
నక్కట రూపము మోజుదీర్పఁగన్?

౧౪౯

॥ త్రేతకు జాతక మ్మొలయఁ
దీర్చిన మౌని వసిష్ఠుఁడేమొ పెం
జోతరసేయునేఁ డిచటఁ
జక్కఁగ నర్థముగాదు తండ్రీ, యే
మో తకరారు వచ్చెనఁట,
పుణ్యమొ పాపమొ సన్నగాండ్ర మ
య్యా తెలుపంగదయ్య తమ
యందరి సేమము లొక్కపెట్టునన్.

౧౫౦

|| కళలంబాసిరి బ్రాహ్మణోత్తములు శ్రీ
కంఠమ్ములన్ దుఃఖమే
వెలసె న్నేఁటికి గోవులెల్ల సనియెన్
విశ్వేశ వేలాఋలం
దలఁపించుంగద శాంతి చచ్చె నన వి
ధ్వంసంబు దీపింపఁగన్
విలయంబప్పుడె కల్గెనేమి యటులీ
విశ్వమ్మె పోఁజాలినన్.

౧౫౧

|| అనలకులమ్మాయె నినకులం బిపుడాయె
జన్మింపు మిఁకమీఁదఁ జంద్రునింట.
బ్రాహ్మణ్యమ్ము క్షాత్రమ్ము బడిసివాటునఁ బోయె,
యాదవకుల మింక మీఁదఁగలదు
బ్రహ్మచర్యము నేకపత్నీ వ్రతము లాయె
వేలార్లు సతులతో వెలయు మింక
పరశు కోదండమ్ము లెరువుసొమ్ములు నీకు
శంఖచక్రములె సత్సౌఖ్యమొసఁగు

౧౫౨

॥ పాప తరుకోటి నాటి కాపాడి తుదకుఁ
బండుటదనులోఁ బరశు హస్తుండవగుదె,
జ్ఞానదీపికల్ వెలుఁగు పుణ్యమ్ము లొసఁగి
రమ్ము రక్షింప మమ్ము శ్రీరామచంద్ర.

౧౫౩

॥ అని వేఁడ రాముఁడాడెను
మునులెల్లరఁ గనుచుఁ గరుణ ముప్పిరిగొనఁగా
ననె నో మునులారా వే
చెనుఁడీ యా గంగలోన స్నానములాడెన్.

౧౫౪

॥ మీ రెల్లరు స్త్రీ దివ్యా
కారములం జెంది గోపికలరై నన్నున్
గారాబమొప్పఁ గొలుతురు
నారదముని కథలనెల్ల నడిపించు నిఁకన్.

౧౫౫

॥ అని సెలవిచ్చిన రామునిఁ
గని యానందమునఁ బాదకమలాశ్లేష
మ్మొనరించి భక్తిసల్పిన
మునిజనముల కాతఁడిటుల ముదమునఁ బల్కెన్.

౧౫౬

॥ స్త్రీరూపమె సత్సౌఖ్యా
ధారము ప్రేమాతిరేక ధర్మనిరూఢా
కారమ్మగు శ్రీకరమా
స్త్రీరూపమునందె భక్తిసిద్ధింపఁదగున్.

౧౫౭

॥ భక్తియొకండు చాలు పరి
పాటిగ మీకు లభించెఁ గొంత నా
సక్తివహించి నాయెడల
సాధుతపస్సుల సల్పినారిఁకన్
రక్తిమెయిన్ భజింపుఁడి ధ
రాభరమెల్లను నేనతాల్తు స్త్రీ
శక్తి నొకండు చేతఁగొని
శక్తుఁడనై పరిపూర్ణబుద్ధినై!

౧౫౮

॥ యతులుం బ్రాసలులేని శుష్క పురుషా
ఖ్యాతమ్ముగుఁ గార్దభ
శ్రుతిసౌఖ్యమ్మొగి నంగనామధుర సు
శ్లోకోక్తిగీతమ్ము ప్ర
స్తుత రమ్యంబగు కోకిలారవళి; భ
క్తుల్ కామినుల్ పాడు వి
స్తృత గీతమ్ము కళాప్రపూర్ణ మది యెం
తే నాకమోదంబిడుఁ.

౧౫౯

॥ అనుచుఁ రాముఁడు పల్కుచుండఁగనె వే
యంతంతలో మాఱుపుల్
జనియించెఁ దెలవారెఁ దూరుపు మహా
సంతోష సంరంభముల్
వినవచ్చెఁ బలరామకృష్ణు లపుడే
విజ్ఞాత శౌర్యక్రియా
ధనులై దేవులవోలెఁ బుట్టిరను వా
ర్తల్ దైవసంకీర్తనల్ !

౧౬౦

॥ ఆనందంబున దేవతల్ వెలుఁగ భ
క్త్యావేశ సంసక్తలా
మానుల్ చేతులనెత్తి మ్రొక్కులిడ బ్ర
హ్మల్ రుద్రదిక్పాలకుల్
ధ్యానారాధన లాచరింప నిఖిల
వ్యాపారముల్ మంగళ
ధ్యానోదీర్ణములై చెలంగె శుభ సం
ధానమ్మునం బొంగుచున్.

మంగళం — మహత్.

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

Printed at the B. N. K. Press, Madras—for Q. H. Ms. 121.

తప్పొప్పులు

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
15	10	వేడు	వేఁడి
28	10	పుత్రు	పుత్త్రు
32	10	,,	,,
33	15	,,	,,
34	1	దాశరధి	దాశరథి
42	8	లేశ	వేళ
43	3	వచింపడన్న	వచింపఁడన్న